

การจัดการสู่ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น*

MANAGEMENT TO STRENGTHEN THE COMMUNITY ENTERPRISE IN KHON KAEN PROVINCE

ลักขณา อินทร์บึง

Lakkana Inbueng

ภูวนิดา คุณพลิน

Poowanida Kunpalin

พจ ตูพจ

Poj Toopoj

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Northeastern University, Thailand

E-mail: luckkhana.inb@neu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการความเข้มแข็งและแนวทางการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เครื่องมือในการวิจัย ใช้วิธีศึกษาในเชิงทฤษฎีและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำวิสาหกิจชุมชน 14 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาไปสู่การพัฒนารูปแบบ และตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลเชิงประจักษ์กับรูปแบบทางทฤษฎีกับผู้นำกลุ่มที่ได้รับการประเมินว่ามีศักยภาพดี ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยการจัดการความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ด้านการเงินมีการจ่ายเงินปันผล เงินออม สวัสดิการ ด้านการตลาดขายผ่านสื่อออนไลน์ ด้านการผลิตใช้วัตถุดิบจากชุมชน ด้านการจัดการมีทุนหมุนเวียนจากการระดมทุนมีการตั้งคณะกรรมการ ด้านการมีส่วนร่วมมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิก ด้านผู้นำมีการนำหลักการมีเหตุมีผลไปใช้ในการบริหารจัดการ มีศักยภาพด้านการประกอบการ และด้านนโยบายภาครัฐ ส่งเสริมให้ได้รับการรับรองจดทะเบียนมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน 2) แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน โดยการสร้างชุมชนให้เป็นเจ้าของร่วมกัน มีเงินหมุนเวียนเกิดการจ้างงานภายในชุมชน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตและรายได้ของคนในชุมชน มีการสนับสนุนทักษะและพัฒนาศักยภาพในการผลิตและการสร้างรายได้ในชุมชน สร้างชุมชนเข้มแข็ง และลดปริมาณการใช้วัตถุดิบในการผลิตลงเพื่อส่งเสริมการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยการพัฒนาความเข้มแข็งด้านการผลิต สู่มาตรฐานการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพระดับ

* Received 17 December 2020; Revised 17 March 2021; Accepted 23 March 2021

สากล สร้างเครือข่ายทางธุรกิจเพื่อส่งเสริมการกระจายสินค้าพร้อมขยายช่องทางการตลาด และเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการในการสร้างเครือข่ายสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: การจัดการ, การพัฒนาความเข้มแข็ง, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

The Objectives of this research article were to study the strength management factor and guideline to develop the strength of community in Khon Kaen province. The theoretical study method and in-depth interview were employed as research tools to collect data from 14 enterprise community leaders. The data were analyzed using content analysis which led to model development and was examined the consistency of the empirical data with the theoretical model, and the leaders assessed to be good potential. The results of the study revealed that 1) strength management factor of enterprise community in finance found that it had dividend, saving, and welfare to the society. For marketing, it had regular customers, and it also sells product via an online platform. For production, it used community material. For management, there were working capital from funding and appointing committees. For cooperation, they relied on each other to preserve and pass on knowledge to members using local wisdom from generation to generation and joint the group to design new products. For leadership, it had a discussion group to exchange knowledge between members, principles that were applied in management, and potential in operation. Lastly, for government policy, the government promoted the integration of the enterprise community to be certified, registered, and certified the standard of the community's products. 2) There were three aspects' results in the guideline to develop the strength of the enterprise community. First, the economic, the community was founded as a joint-owner which was a self-management and had a working capital from internal employment in the community. Second, society, there were a life quality and income development of the community's members. It also supported skills and developed productivity and income in the community in order to create the strength community. Third, the environment, the amount of material was decreased and encouraged natural resource preservation to use them as a raw material in

producing the product by developing the strength of production to reach the global standard in processing product. Building a business network aimed to promote product contribution and expand marketing channels, to strengthen the management capacity in building a network, supporting budget in enterprise community development, and building the cooperation with the relevant organizations systematically.

Keywords: Management, Strength Development, Community Enterprises

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มุ่งเน้นการพัฒนาวิสาหกิจขนาดย่อย ขนาดเล็กและขนาดกลาง วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อขยายฐานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความครอบคลุมมากขึ้น เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาและส่งเสริมสังคมผู้ประกอบการ เพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการที่ผลิตได้และขายเป็น เพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็งแข่งขันได้มีเสถียรภาพและมีความยั่งยืนสร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานใหม่โดยการใช้นวัตกรรมที่เข้มข้นมากขึ้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก และสร้างความมั่นคงทางพลังงาน อาหาร และน้ำ การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐมีอย่างต่อเนื่อง เพราะภาครัฐต้องการยกระดับวิสาหกิจชุมชนให้มีความพร้อมในการแข่งขันทางด้านการค้าโดยเป้าหมายของการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในช่วงปี 2558 - 2564 โดยต้องการให้วิสาหกิจชุมชนพัฒนามาตรฐานการดำเนินงานที่สูงขึ้น มีการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองในชุมชนเป็นหลัก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาประเทศโดยระบบเศรษฐกิจฐานรากเป็นกลไกหนึ่งของนโยบายขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เพราะภาครัฐเล็งเห็นว่าเศรษฐกิจชุมชนหรือธุรกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ

เศรษฐกิจชุมชนมีความสำคัญทั้งในด้านการผลิตปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของผู้มนุษย์ เช่น การผลิตอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ด้วยที่วิสาหกิจชุมชนเป็นการผลิต การค้าและเงินเพียงเล็กน้อย การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้นจึงควรมีความเกี่ยวเนื่องกับกลไกการตลาด โดยการพัฒนาวิธีการผลิตการดำรงชีวิตของชุมชนที่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล, 2556) อย่างไรก็ตาม ใน พ.ศ. 2548 มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 โดยมีเจตนารมณ์การส่งเสริมกิจการของชุมชนทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้า การใช้บริการหรือการอื่น ๆ ให้มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ มีระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งพร้อม

สำหรับการแข่งขันทุกระดับ รวมทั้งการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งขอให้สังเกตว่ามีผลงานวิจัยหลายเรื่องของ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์ กล่าวถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนฐานรากเริ่มต้นจากการผลิตปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียงและมั่นคง โดยใช้ทรัพยากรของวิสาหกิจชุมชนและภูมิปัญญาของท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน บทบาทของวิสาหกิจชุมชนในการพึ่งพาตนเองยังส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนในประเทศไทยโดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการของชุมชนทั้งในด้านภาวะผู้นำซึ่งมีอิทธิพลต่อความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการผลิตสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย เมื่อผู้นำมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการย่อมส่งผลสำเร็จต่อวิสาหกิจชุมชนสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ยกระดับผู้ประกอบการให้สูงขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมปัจจัยด้านการผลิต การให้ความรู้ในเรื่องของการผลิตให้ได้รับรองมาตรฐานต่าง ๆ (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์, 2556) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้นยังต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบทั้งกระบวนการผลิตการปรับเปลี่ยนวัตถุดิบสู่ผลผลิต ด้านการตลาด ด้านการจัดการ และการดำเนินงานของวิสาหกิจโดยการมีส่วนร่วมจะส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน (สมจินตนา จิรายุกุล และคณะ, 2560) แต่ทั้งนี้ยังพบข้อบกพร่องของวิสาหกิจชุมชนในหลายประเด็นที่ส่งผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คือการขาดระบบการบริหารจัดการการเงินเนื่องจากผู้นำกลุ่มเป็นเจ้าของกิจการเพียงผู้เดียว (สมจินตนา จิรายุกุล และคณะ, 2560) ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน โดยเป็นกิจการของคนในชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน ในการประกอบวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งควรส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเองใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัตถุดิบในชุมชนโดยคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชนโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรของชุมชน ดังนั้น การสร้างวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องเริ่มจากการสร้างฐานรากที่แข็งแรงในความเป็นผู้ประกอบการให้กับวิสาหกิจชุมชน จัดโครงสร้างให้แข็งแรงปรับกระบวนการจัดการของผู้ประกอบการโดยเน้นการตลาดและการเงินรวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง (สัณญา เคนาภูมิ, 2558)

จังหวัดขอนแก่นมีวิสาหกิจชุมชนที่มีความหลากหลายในการดำเนินธุรกิจ มีกลุ่มวิสาหกิจที่เป็น ขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จมากและครอบคลุมเกือบทุกประเภท แต่ในทางกลับกันนั้นวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นยังประสบปัญหาของการลดจำนวนลงของวิสาหกิจชุมชน (กรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2562) จากปรากฏการณ์นี้จะเห็นได้ว่าอัตราการคงอยู่ของวิสาหกิจชุมชนมีการผันเปลี่ยนเป็นอย่างมาก จึงทำให้เกิดความน่าสนใจในการศึกษา โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) โดยถอดบทเรียนความสำเร็จเพื่อเป็นแนวทางช่วยเสริมสร้างความ

เข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจฐานรากและเสริมสร้างชุมชนให้เป็นฐานที่มั่นคงของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นที่พึ่งพิงของระบบเศรษฐกิจโดยรวม (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล, 2556)

ดังนั้น การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนจากผลผลิตที่สร้างพื้นที่ทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่การจัดการสู่ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นสู่การค้นหาคำความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุและผลที่ชัดเจน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับวิสาหกิจชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งมีความหมายต่อการเปิดพื้นที่เศรษฐกิจฐานรากให้เคียงคู่กับเศรษฐกิจกระแสหลักอย่างมีพลังในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นให้เป็นกรณีศึกษาเพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในระบบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาพรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยในการจัดการความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสู่ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเริ่มด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลจากผู้นำวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการประเมินว่ามีศักยภาพในระดับดี จำนวน 14 คน ประกอบด้วย 1) ผลิตภัณธ์ประเภทอาหาร วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านโคกสว่าง “ข้าวแตนพั่นหน้า” จำนวน 2 คน 2) ผลิตภัณธ์ประเภทเครื่องดื่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านดงกลาง จำนวน 2 คน 3) ผลิตภัณธ์ประเภทผ้าเครื่องแต่งกาย วิสาหกิจชุมชนผ้าไหมมัดหมี่บ้านหัว จำนวน 4 คน 4) ผลิตภัณธ์ประเภทของใช้ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานไผ่ตะวัน จำนวน 2 คน 5) ผลิตภัณธ์ประเภทประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพัฒนาอาชีพสมุนไพรสมุนไพรแผนโบราณ จำนวน 2 คน 6) นักวิชาการมาตรฐานผลิตภัณธ์ชุมชนกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม จังหวัดขอนแก่น จำนวน 1 คน 7) นักวิชาการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น จำนวน 1 คน โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่ได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยกำหนดการตอบเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) เกี่ยวกับการจัดการความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน บริบทของพื้นที่และบริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

ในการศึกษานี้ใช้เทคนิคสามเส้าแบบต่างวิธี เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล โดยวิธีการนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลมากกว่าหนึ่งวิธีเพื่อตรวจสอบยืนยันข้อมูลซึ่งกันและกัน โดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดสัมมนากลุ่ม โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

3. ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ผู้ควบคุมดูแลวิทยานิพนธ์

4. สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ตามระเบียบวิธีวิจัยให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุมแนวทางการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจและแก้ไข “ผ่าน” ทุกท่านเรียบร้อยแล้ว จึงนำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมดูแลวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นและจัดพิมพ์เพื่อใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง

6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) สังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) และนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ สรุปเป็นผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียงและรายงานผลการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องเรื่องวิสาหกิจชุมชนในมิติต่าง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์กระบวนการผลิต การเงินและการตลาด

การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม ผู้นำและนโยบายภาครัฐเพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการจัดการความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จาก 5 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้ จัดกลุ่มประเด็นข้อความ (Word Grouping) จากการสัมภาษณ์ ทำการอธิบายขยายความ (Explanation) โดยเรียบเรียงถ้อยคำขึ้นใหม่จากข้อมูลให้ผู้สัมภาษณ์ให้มาทำการตีความ (Interpretation) บางประโยคหรือบางถ้อยคำที่ผู้สัมภาษณ์ให้มาจำเป็นต้องตีความหรือแปลความหมายแฝง ผู้วิจัยก็จะทำการตีความถ้อยคำดังกล่าวโดยอาศัยบริบทของการสัมภาษณ์มาสนับสนุนการตีความและพรรณนาความ (Description) เป็นการร้อยเรียงถ้อยคำ โดยการจัดระบบการเกิดขึ้นก่อน - หลัง (Birth Order) ของเนื้อหาสาระจากการวิเคราะห์ พร้อมกับการพรรณนาเชื่อมโยงแต่ละเนื้อหา/เหตุการณ์ให้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยในการจัดการความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

การจัดการความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีปัจจัยในการส่งเสริมองค์ความรู้และการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

การจัดการด้านการเงิน วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจโดยมีการเพิ่มขึ้นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพิ่มเติมในพื้นที่ชุมชนวิสาหกิจต่าง ๆ โดยมีปัจจัยในการจัดการความเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น คือ การเพิ่มขึ้นของกลุ่มวิสาหกิจภาคการใช้จ่ายและการลงทุนของกลุ่มเอกชน ส่งผลให้มีปริมาณเงินหมุนเวียนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการจัดทำระบบบัญชีที่มีการคำนวณต้นทุนการผลิตอย่างถูกต้องแม่นยำและการกำหนดราคาสินค้าเพื่อให้มีความเหมาะสมกับตลาดและเกิดแรงจูงใจแก่ลูกค้าผู้มาเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน “กลุ่มใช้เงินทุนของสมาชิกเป็นหลักในการดำเนินงานตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน และมีบางส่วนที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ กลุ่มมีระบบการบัญชีอย่างง่ายแต่ตรวจสอบได้ มีการคำนวณต้นทุนการผลิตเพื่อไม่ให้สมาชิกกลุ่มขาดทุนและสามารถเป็นตัวกำหนดราคาขายให้กับสมาชิกได้อีกด้วย” (สุภาณี ภูแล่นกี, 2563)

การจัดการด้านการตลาด วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีความเข้มแข็งทางการตลาดในการพัฒนาองค์ความรู้ พัฒนาช่องทางการจำหน่าย การโฆษณาประชาสัมพันธ์ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพในการตลาดต่างประเทศ อีกทั้งการพัฒนาประสบการณ์ในทางการ

ขายสินค้าเพื่อการขยายกิจการ “เป็นรูปแบบของการตลาดนำการผลิต มีการส่งสินค้าจึงมีการผลิตสินค้า ปัจจุบันมีการขายผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ตามยุคสมัยและพยายามส่งเสริมการตลาดต่างประเทศให้กว้างไกลมากยิ่งขึ้น เพราะต้องการให้วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มมากขึ้น” (สุภาณี ภูแล่นกี, 2563)

การจัดการด้านการผลิต วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีความเข้มแข็งทางการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการดำเนินกิจกรรมภายในวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาระบบการผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน และมีการพัฒนาด้านทักษะแรงงานของสมาชิกที่ยังพัฒนาให้ได้มาตรฐานตามฝีมือแรงงานที่ดีอันส่งผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจชุมชน “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเริ่มนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิตและแปรรูปเพื่อให้เกิดความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น แต่เทคโนโลยีที่ใช้ต้องไม่มีผลกระทบกับสภาพแวดล้อมในชุมชน เช่น โรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ มีการควบคุมการผลิตตามมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอและสมาชิกกลุ่มได้รับการอบรมความรู้เพิ่มเติมจากหน่วยงานภาครัฐ” (นวลสง่า เนาววงศ์, 2563)

ด้านการบริหารจัดการ วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีความเข้มแข็งทางการบริหารจัดการ ส่งเสริมเพิ่มทักษะองค์ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการตามโครงสร้างของกลุ่ม ทำให้ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมด้านต่างๆ เช่น พัฒนาศักยภาพฝีมือแรงงานที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของวิสาหกิจภายในชุมชน “มีการแบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัดและตามหน้าที่ของคณะกรรมการที่ได้เลือกตั้งขึ้นมา จึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีรูปแบบของความเป็นองค์กรที่ชัดเจนทำให้หลายภาคส่วนสนใจให้หารสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง” (นวลสง่า เนาววงศ์, 2563)

ด้านผู้นำ วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีความเข้มแข็งทางด้านผู้นำในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกภายในกลุ่มทำให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี ส่งผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและเป็นต้นแบบในการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีการนำหลักการมีเหตุมีผลไปใช้ในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ให้มีศักยภาพในการเป็นผู้นำด้านการประกอบการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไปเป็นต้นแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของวิสาหกิจชุมชนในกลุ่มชุมชนต่างๆ “ประธานกลุ่ม กรรมการกลุ่มและสมาชิกจะมีการประชุมหรือพูดคุยกันตลอดเวลา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อะไรใหม่ ๆ เช่นประธานได้ความรู้ใหม่มาจะมาถ่ายทอดให้กับสมาชิก หรือสมาชิกมีความต้องการพัฒนาตนเองในด้านใด ประธานกลุ่มจะหาโครงการหรือประสานกับหน่วยงานภาครัฐในการขอเข้าร่วมอบรม” (สายทิพย์ ลามา, 2563)

ด้านการมีส่วนร่วม วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีความเข้มแข็งทางการรวมกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรโดยการพึ่งพาอาศัยกันภายในวิสาหกิจชุมชน รวมถึงมีการรักษาองค์ความรู้ภายในองค์กรและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกกลุ่ม

ภายในวิสาหกิจได้เป็นอย่างดีโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น และมีการนำเสนอความคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ในการช่วยพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตนเอง โดยใช้วัตถุดิบที่หาได้จากท้องถิ่นภายในชุมชนเพื่อลดต้นทุนในการผลิต รวมถึงการนำแรงงานสมาชิกภายในชุมชนมาช่วยกันผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นการมีส่วนร่วมและการสร้างงานให้แก่คนในชุมชน “สมาชิกเป็นคนในชุมชนหรือครอบครัวเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ จึงมีการพึ่งพาอาศัยกันในหลายรูปแบบ สมาชิกที่มีความรู้ในการผลิตจะถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกคนอื่นหรือลูกหลานตนให้สานต่อความรู้เดิมที่มีในชุมชน สมาชิกคนที่ไม่มี ความถนัดทางด้านการผลิตก็จะนำสรรหาวัตถุดิบในชุมชนหรือพื้นที่ตนเองเข้ามาขายให้กับกลุ่มเพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต” (นวลสง่า เนาวงค์, 2563)

ด้านนโยบายภาครัฐ วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีความเข้มแข็งทางนโยบายภาครัฐ จากข้อบัญญัติต่างๆ ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ได้รับการรับรองและจดทะเบียนโดยหน่วยงานภาครัฐ และได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ส่งผลให้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ด้านการขายสินค้าในงานจัดแสดงสินค้าทั่วไป “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ความสนใจกับนโยบายหรือโครงการของรัฐบาลทั้ง OTOP หรือการรับรองของ มผช. เพราะต้องการให้กลุ่มมีมาตรฐานและเป็นที่รู้จักทางการตลาดมากยิ่งขึ้น จึงต้องการการเข้าถึงโครงการต่าง ๆ ของรัฐให้มากที่สุด” (กองมี หมื่นแก้ว, 2563)

แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

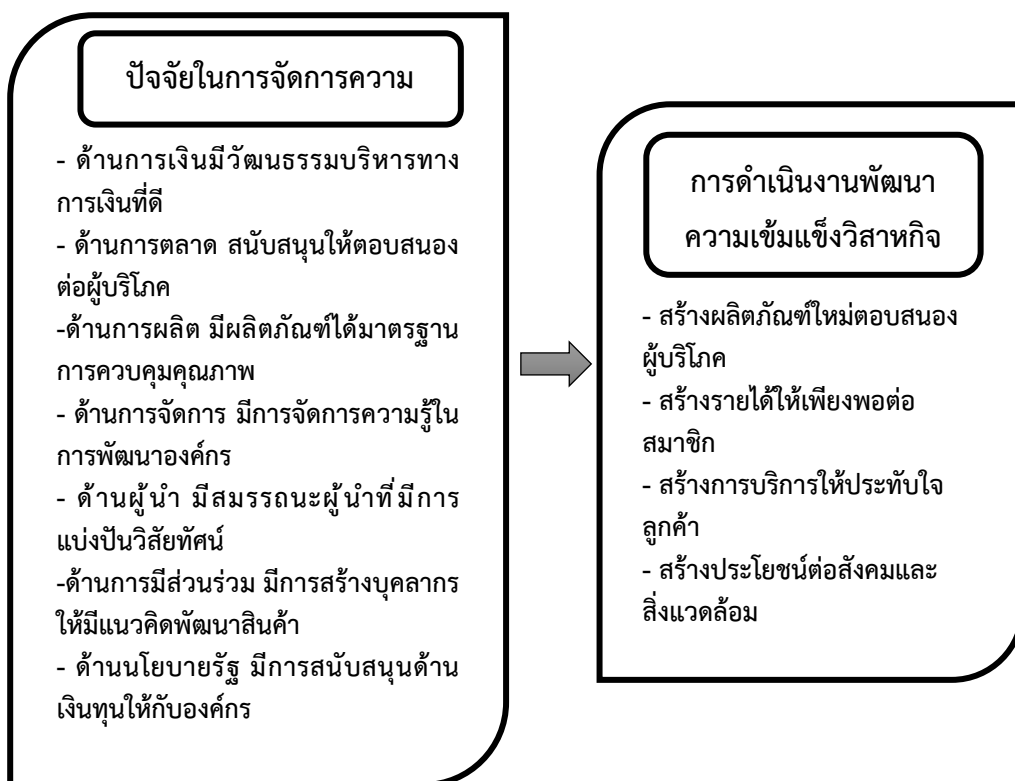
การพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นมีแนวทางในการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้

ความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีแนวทางในการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจโดยการสร้างชุมชนให้เป็นเจ้าของร่วมกันในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้วยตนเอง ทำให้เกิดการขยายกิจการและมีเงินหมุนเวียนรายได้ภายในองค์กรของสมาชิกภายในกลุ่ม เกิดการจ้างงานภายในชุมชนในการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มภายในชุมชน

ความเข้มแข็งด้านสังคม วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีแนวทางในการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งด้านสังคมโดยการพัฒนาคุณภาพชีวิตและรายได้ของคนในชุมชน การสนับสนุนทักษะและพัฒนาศักยภาพในการผลิตและการสร้างรายได้ในชุมชน สร้างชุมชนเข้มแข็งเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง

ความเข้มแข็งด้านสิ่งแวดล้อม วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีแนวทางในการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งด้านสิ่งแวดล้อมโดยการลดปริมาณการใช้วัตถุดิบในการผลิตลง การตัดไม้ทำลายป่า การเผาป่า ส่งเสริมการรักษาทรัพยากรธรรมชาติในการนำมาเป็นวัตถุดิบในผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ รวมถึงมีการกำหนดพื้นที่การป้องกันการบุกรุกป่า รวมถึงการเข้าไปครอบครองพื้นที่โดยผิดกฎหมาย

ภาพที่ 1 รูปแบบแนวทางการพัฒนาการจัดการสู่ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการจัดการความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นทั้ง 7 ด้าน คือ การจัดการความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในด้านการเงินมีทุนหมุนเวียน มีระบบการออมเงินของสมาชิก ส่งผลดีกับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนก่อให้เกิดเงินออมสามารถช่วยเหลือสมาชิกในเวลาที่ฉุกเฉินได้ การจัดการดังกล่าวแตกต่างจากคำกล่าวของ ชมกฤษ หนูนาค และคณะ ที่ได้ศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ว่าการจัดการบัญชีของ

วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์นั้น จัดทำบัญชีแบบจดบันทึกความจำ มีสมาชิกเป็นผู้ดูแลเงินสดรับและเงินสดจ่าย ขาดผู้ที่มีความรู้ในการจัดทำบัญชี ส่วนแนวทางในการพัฒนาการจัดทำบัญชีไว้คือการให้ความรู้และสนับสนุน ช่วยเหลือในการวางระบบการจัดเก็บเอกสารข้อมูลทางการเงินและการกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบทางบัญชีการเงินอย่างสม่ำเสมอ (ชมภูณัฐ หุ่นนาค และคณะ, 2562) ในส่วนของการจัดการด้านการตลาด มีการขายสินค้าให้กับลูกค้าประจำซึ่งเป็นสินค้าที่ขายง่าย เหมาะสมกับทุกคน มีราคาถูก มีตราสินค้าทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งแตกต่างจากการจัดการด้านการตลาดของวิสาหกิจชุมชนไร่สานฝันที่ กุลชลี พวงเพ็ชร ได้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการตลาดแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนไร่สานฝัน ตำบลนิคมสร้างตนเอง อำเภอมือง จังหวัดลพบุรี ที่ว่า การส่งเสริมการตลาดเป็นการขายโดยบุคคล ไม่ได้ทำอย่างเป็นระบบเพราะขาดแคลนงบประมาณ ขาดความรู้เรื่องการส่งเสริมการตลาดและการใช้เทคโนโลยี สมาชิกมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการตลาดน้อยมาก แต่มีการจัดการด้านการตลาดที่ตรงกันกับการจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านการตลาดของผู้ประกอบการสตรีในชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ วรางคณา อติศรประเสริฐ ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพการตลาดสำหรับผู้ประกอบการสตรีในชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจขนาดย่อมผลิตภัณฑ์กระดาษสา ที่ว่า ควรเน้นการพัฒนารูปแบบให้มีเอกลักษณ์ มุ่งเน้นการสร้างตราสินค้า กำหนดราคาตามคุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้ มีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย เพื่อเป็นการกระจายสินค้าให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและควรเน้นการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความสนใจและกระตุ้นให้เกิดความต้องการซื้อ (วรางคณา อติศรประเสริฐ, 2557) อีกทั้ง กุลชลี พวงเพ็ชร กล่าวได้ว่าการจัดการด้านการตลาดนั้น คำนึงถึงปัจจัยเบื้องต้นของระบบคือการผลิตที่เน้นการพัฒนาศักยภาพด้านการผลิตโดยเน้นการตลาดนำการผลิต รวมถึงมีการจัดการด้านการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการวางแผนการจัดการผลิตที่ทันเวลาที่กำหนดและมีการวางแผนการผลิตและแผนธุรกิจการส่งออกต่างประเทศเพิ่มเติม (กุลชลี พวงเพ็ชร, 2561) ซึ่งแตกต่างจากวิสาหกิจชุมชน กลุ่มกะล่านาโซค ตำบลร่วมจิต อำเภอลำปำ จังหวัดอุดรธานีที่ สุกัญญา สุจาคำได้กล่าวถึงกลยุทธ์การตลาดเพื่อยกระดับมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน กลุ่มกะล่านาโซค ตำบลร่วมจิต อำเภอลำปำ จังหวัดอุดรธานีไว้ว่า ด้านการตลาดมีการกระจายสินค้าในลักษณะของคนกลาง โดยรับสินค้าไปจำหน่ายในตลาด ซึ่งหัวหน้ากลุ่มรับหน้าที่ในการบริหารงาน สมาชิกกลุ่มขาดความรู้ในเรื่องการมีส่วนร่วม ดังนั้น การจัดการด้านการตลาดของวิสาหกิจชุมชนที่ดีจึงต้องมีการวางแผนการจัดการที่และแล้วเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด (สุกัญญา สุจาคำ, 2559)

จากการจัดการด้านการตลาดข้างต้นนั้น ได้เห็นถึงวิธีการบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการวางแผนการบริหารงานอย่างเป็นระบบ รวมถึงการให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในด้านการเงินที่มีการถือหุ้นหรือเป็นการระดมทุนเป็น

ส่วนมาก และยังได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอีกจำนวนหนึ่งเพื่อนำมาพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนและพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากการวิเคราะห์พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ มีผู้นำที่เป็นทั้งผู้กำหนดทิศทาง เป็นทั้งผู้ปฏิบัติสามารถนำพากลุ่มและสมาชิกให้มีรายได้จากเริ่มต้นจนมาถึงปัจจุบันได้ ซึ่งในส่วนของกรณีมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กรนั้นมีส่วนที่เกี่ยวข้องกันกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวศรีนคร จังหวัดสุโขทัยที่ นิตารัตน์ สังข์เสื่อ และ พลดา เดชพลมาตย์ ได้ศึกษาการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวศรีนคร อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย ไว้ว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยผู้นำและสมาชิกมีการใช้หลักการบริหารจัดการงานแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในการจัดการกับประเด็นปัญหาและวาระงานใหม่ ๆ อยู่เสมอและเมื่อทุกคนรับรู้ในประเด็นการทำงานทุกอย่าง เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเป็นอย่างสูง รวมถึงการสร้างเครือข่ายที่มีความเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานทั้งการวางแผน การขาย เป็นต้น อีกทั้งกิจกรรมการดำเนินงานต่าง ๆ สร้างความเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งเกิดขึ้นในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (นิตารัตน์ สังข์เสื่อ และพลดา เดชพลมาตย์, 2560) การที่ผู้นำเป็นบุคคลที่ขับเคลื่อนการประสานงานให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกับหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ การเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานนั้น เป็นแบบอย่างอันดีของการมีภาวะผู้นำในการบริหารจัดการ ซึ่งภาวะความเป็นผู้นำนั้นการบริหารที่ทำให้เกิดการเติบโตหรือส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรด้วย ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลาที่ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์ ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา ไว้ว่า ปัญหาในการดำเนินงาน คือ การขาดผู้รวบรวมสินค้าไปจัดจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของวิสาหกิจชุมชนจำนวนมาก เพราะการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านซึ่งมักจะขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการ และมักจะใช้การผลิตนำการตลาด ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการจัดการวิสาหกิจแบบมีส่วนร่วม (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์, 2556) การดำเนินการจัดการวิสาหกิจแบบมีส่วนร่วม นั้น เป็นธุรกิจของชุมชนตามความหมายของวิสาหกิจชุมชนที่มีสมาชิกทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของ เพื่อก่อให้เกิดการบริหารและจัดการอย่างถูกต้องและเป็นระบบตามแผนงานที่ได้วางเอาไว้สมาชิกจะมีการแบ่งหน้าที่กันทำตามรูปแบบของคณะกรรมการมีการกำหนดให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้เกิดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของธุรกิจชุมชนร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งแตกต่างจากการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนโรงสีชุมชนตำบลไถ่คำ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ที่ อัจฉรา ไสบาล และ นิวัฒน์ มาศวรรณ ได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน : กรณีโรงสีชุมชนครบวงจรตำบลไถ่คำ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ไว้ว่า สมาชิกกลุ่มเข้าร่วม

ในกิจกรรมการดำเนินงานในระดับน้อย ส่งผลให้ต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจึงควรมีกิจกรรมหรือการดำเนินงานที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้สมาชิกเข้าร่วมในการดำเนินงาน และควรเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้าร่วมในการดำเนินงานมากขึ้น เพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจการ และเห็นถึงความสำคัญในบทบาทหน้าที่ของตน (อัจฉรา ไสบาล และ นิวัฒน์ มาศวรรณา, 2557) ส่วนนโยบายรัฐบาลที่มีต่อวิสาหกิจชุมชน โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเพียงบางส่วนเท่านั้นในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเรื่องการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนต่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นรัฐบาลให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการร่วมกันพัฒนาประเทศในสามภาคส่วน ได้แก่ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐโดยเอาความต้องการของชุมชนเป็นตัวตั้งและร่วมกันบริหารกันเองหรือการกระจายอำนาจ (Decentralization) โดยในส่วนของ สัญญา เคนาภูมิ ได้กล่าวถึงการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในด้านการสนับสนุนนโยบายภาครัฐ ไว้ในแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคามว่าควรมีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ในการพัฒนาความสามารถในการจัดการและการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ เพื่อระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง ต่อการแข่งขันทางการค้า รวมถึงการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการกิจการในระดับที่สูงขึ้นให้มีความเจริญในทิศทางที่ดี (สัญญา เคนาภูมิ, 2558)

ผลจากการวิจัยแนวทางการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับวัฒนธรรมวิถีชุมชนในชุมชนต่าง ๆ ที่เกื้อกูลเอื้อประโยชน์แก่สังคมและชุมชนในการกระตุ้นการใช้ประโยชน์ร่วมกันของทรัพยากรภายในชุมชน

1. แนวทางในการดำเนินงานพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนด้านเศรษฐกิจ เป็นการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเทคนิคการผลิตและการตลาด ซึ่งการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาความเข้มแข็งวิสาหกิจชุมชนนั้น เพชรา บุคสีทา ได้กล่าวไว้ในการดำเนินธุรกิจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดกำแพงเพชรว่าได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงานทุกด้านประกอบด้วย ด้านการตลาด การบริหารจัดการ การผลิต การเงิน ทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมาใช้ในการลดรายจ่าย (เพชรา บุคสีทา, 2553) และยังสอดคล้องกับ พิษณุ บุญนิยม และคณะ ที่ได้กล่าวถึงการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตรและ

สุโขทัย ที่ว่า ได้ดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันแบบไม่เป็นทางการ มีการผลิตร่วมกันและแยกกันผลิต เน้นตลาดในชุมชนและขยายตลาดด้านนอก มีการระดมเงินทุนจากสมาชิกและจากสถาบันทางการเงิน การออกแบบบรรจุภัณฑ์เน้นเรียบง่ายและสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ของท้องถิ่น มีการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นและเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดราคาผลิตภัณฑ์ไม่แพง มีทุนทางสังคมซึ่งสามารถนำมาต่อยอดสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ (พิเชษฐ บุญนิยม และคณะ, 2561)

2. แนวทางในการดำเนินงานพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนด้านสังคมเป็นการสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของกลุ่มสมาชิกในชุมชน ในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยอาศัยทุนทางสังคมกับการใช้ทรัพยากรพื้นฐานในชุมชน ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนเป็นการดำเนินงานที่เน้นกิจกรรมลักษณะวัฒนธรรมสังคมท้องถิ่น ซึ่งการเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งด้านสังคมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นขัดแย้งกับแนวคิดวิสาหกิจชุมชนของ อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์ ที่กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชนปฏิทรรศน์ในการแข่งขันทางธุรกิจ ระบุว่า วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนพร้อมกับการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ในบริบทของการจัดการชุมชนซึ่งคาดหวังให้คนในชุมชนได้มีโอกาสใช้วิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการจัดการทุนของชุมชน (อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์, 2560) โดยแตกต่างจากแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ วรณพงศ์ ช่วยรักษา ที่กล่าวไว้ในแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา กลุ่มสตรีทอผ้าฝ้ายย้อมคราม บ้านถ้ำเต่า จังหวัดสกลนคร ระบุว่า ควรมีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายชุมชนในการให้ความร่วมมือให้เข้มแข็งและกว้างขวาง เพื่อการขยายภาคการผลิตและการจัดจำหน่าย การวางแผนการผลิตที่ครบวงจร การพัฒนาคุณภาพวัตถุดิบ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค (วรณพงศ์ ช่วยรักษา, 2560)

3. แนวทางในการดำเนินงานพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมเป็นการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่มีเป้าหมายในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญในการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมนั้น โกสินทร์ ชำนาญพล ได้กล่าวถึงการพัฒนาารูปแบบการจัดการเครือข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ระบุว่า วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวไทยมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมที่สวยงามมีวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจและทรัพยากรบุคคลมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาแต่ยังขาดการบริหารจัดการที่ดี (โกสินทร์ ชำนาญพล, 2558) และสอดคล้องกับ จิระนุช ชาญณรงค์กุลที่ได้กล่าวถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต้นแบบไว้ว่า มีการทำกิจกรรมด้านสวัสดิการชุมชนสาธารณประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เอื้ออำนวยต่อประโยชน์ของ

สาธารณะ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม สวัสดิการชุมชน ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน มีการจัดกระบวนการเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการเสียสละ ช่วยเหลือเกื้อกูล อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่สมาชิก มีกระบวนการผลิตและบริการของกลุ่มที่ไม่ทำลายทรัพยากร สิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมการรักษา หรือมีความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม (จิระนุช ชาญณรงค์กุล, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การจัดการความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีทุนหมุนเวียน มีระบบการออมเงินของสมาชิก มีการขายสินค้าให้กับลูกค้าประจำเหมาะสมกับทุกคน มีราคา ถูก มีตราสินค้าทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง มีการผลิตที่เน้น การตลาดนำการผลิต รวมถึงมีการจัดการด้านการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการวางแผนการบริหารงานอย่างเป็นระบบ รวมถึงการให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ในด้านการเงิน และยังได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ และยังพบว่ามีความเป็นทั้งผู้กำหนดทิศทางขับเคลื่อนสามารถนำพากลุ่มและสมาชิกให้มี รายได้จากเริ่มต้นจนมาถึงปัจจุบันได้ ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนด้านเศรษฐกิจ เป็นการ ดำเนินงานที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเทคนิคการผลิต สร้างศักยภาพ ความเข้มแข็งของกลุ่มสมาชิกในชุมชน ในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชน ได้เป็นอย่างดีโดยอาศัยทุนทางสังคมกับการใช้ทรัพยากรพื้นฐานในชุมชน เน้นกิจกรรมลักษณะ วัฒนธรรมสังคมท้องถิ่น โดยคำนึงถึงผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อ คุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญในการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะ ควรสนับสนุนในองค์กรที่มีความรู้ในการทำวิจัยในท้องถิ่นให้การช่วยเหลือ วิสาหกิจชุมชนที่ประสบปัญหา ทั้งด้านงบประมาณ ความรู้ในการจัดการ รวมไปถึงเงินทุนใน การสนับสนุนแบบไร้ดอกเบี้ยแก่วิสาหกิจชุมชน ควรมีการเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขันระหว่าง วิสาหกิจชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาที่มีต่อเป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน ควรมีการ แสวงหาความร่วมมืออย่างจริงจังกับ หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการจัดตั้งฝ่ายการตลาดเชิงรุกใน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับศูนย์การค้าต่าง ๆ ทั้งในและต่างจังหวัด ควรมีการประสาน ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาเพื่อสร้างงานวิจัยที่ตอบโจทย์สังคม และพัฒนาเทคโนโลยี การผลิตและควรมีการประสานการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2562). รายงานการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2562 จาก <http://smce.doae.go.th/ProductCategory/>

- กองมี หมั่นแก้ว. (20 พฤษภาคม 2563). การจัดการวิสาหกิจชุมชน. (ลักขณา อินทร์บึง, ผู้สัมภาษณ์)
- กุลชลี พวงเพ็ชร์. (2561). การส่งเสริมการตลาดแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนไร่นาสวนผสม ตำบลนิคมสร้างตนเอง อำเภอมือง จังหวัดลพบุรี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 2(11), 1455-1467.
- โกสินทร์ ชำนาญพล. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการเครือข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชน ท้องเที่ยวไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์ บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- จิระนุช ชาญณรงค์กุล. (2558). วิสาหกิจชุมชนต้นแบบสามชีพ วิสาหกิจชุมชนต้นแบบ สามชีพ มูลนิธิสามชีพ 2561. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2563 จาก <https://www.right-livelihoods.org>.
- ชมภูณัฐ หุ่นนาค และคณะ. (2562). แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 9(1), 85-97.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล. (2556). วิสาหกิจชุมชน กลไก เศรษฐกิจฐานราก. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล. (2556). วิสาหกิจชุมชน กลไก เศรษฐกิจฐานราก. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์. (2556). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1(10), 97-121.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์. (2556). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1(10), 97-121.
- นวลสง่า เนาวงค์. (22 พฤษภาคม 2563). การจัดการวิสาหกิจชุมชน. (ลักขณา อินทร์บึง, ผู้สัมภาษณ์)
- นิศารัตน์ สังข์เสื่อ และพลดา เดชพลมาตย์. (2560). การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวศรีนคร อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย. ใน *รายงานสืบเนื่อง. เอกสารการประชุมแนวทฤษฎี ครั้งที่ 13 วิจัยและนวัตกรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- พิชญ์ บุญนิยม และคณะ. (2561). การพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร และ

- สุโขทัย. ใน รายงานสืบเนื่อง การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 5 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 3. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- เพชร บุดสีทา. (2553). การดำเนินธุรกิจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและปัจจัยทางการตลาดที่มี อิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดกำแพงเพชร. *Journal of Management and Development Ubonratchathani Rajabhat University*, 1(8), 15 - 35.
- วรรณพงศ์ ช่วยรักษา. (2560). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษา กลุ่มสตรีทอผ้าฝ้ายย้อมคราม บ้านถ้ำเต่า จังหวัดสกลนคร. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการและการท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรางคณา อติศรประเสริฐ. (2557). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการตลาดสำหรับผู้ประกอบการสตรีในชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจขนาดย่อมผลิตภัณฑ์กระดาษสา. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 17(1), 184-199.
- สมจินตนา จิรายุกุลและคณะ. (2560). การพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2558). แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 2(3), 69-85.
- สายทิพย์ ลามา. (25 พฤษภาคม 2563). การจัดการวิสาหกิจชุมชน. (ลักขณา อินทร์บึง, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2563 จาก <http://plan.bru.ac.th/แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ-ฉบับที่-12/>
- สุกัญญา สุจาคำ. (2559). กลยุทธ์การตลาดเพื่อยกระดับมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนกลุ่มกะล่าน้ำโชค ตำบลร่วมจิต อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 11(1), 260-268.
- สุภาณี ภูแล่นกี. (28 พฤษภาคม 2563). การจัดการสู่ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น. (ลักขณา อินทร์บึง, ผู้สัมภาษณ์)
- อัจฉรา ไสบาล และ นิวัฒน์ มาศวรรณ. (2557). การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน: กรณีโรงสีชุมชนครบวงจรตำบลไก่อ้า อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ. *แก่นเกษตร*, 42(ฉบับพิเศษ), 548-554.

อุทัย ปริญาสุทธินันท์. (2560). วิสาหกิจชุมชน ปฏิทรรศน์ในการแข่งขันทางธุรกิจ. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 37(2), 131-150.